

چکیده گزارش نشست روابط ایران و اروپا در پیامد جنگ اوکراین

هشتمین پیش نشست همایش بین المللی "نظم جدید بین الملل، بحران اوکراین و جایگاه جمهوری اسلامی ایران" با عنوان روابط ایران و اروپا در پیامد جنگ اوکراین با سخنرانی اساتید و صاحب نظران مطالعات اروپا و حضور جمعی از تحلیلگران و علاقه مندان روابط بین الملل برگزار شد. در این نشست بعد از اعلام خیرمقدم ریاست محترم پژوهشکده مطالعات سیاسی، روابط بین الملل و حقوق، آقای دکتر محمدعلی فتح الهی و بیان مقدمه‌ای از سوی مدیر نشست، آقای دکتر علی اکبر اسدی مدیر گروه مطالعات منطقه‌ای، آقای دکتر بهزاد احمدی لفورکی مدرس دانشگاه و کارشناس ارشد مطالعات اروپا و دکتر علی اسمعیلی اردکانی عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی و از صاحب نظران و کارشناسان ارشد حوزه اروپا به ایراد سخنرانی پرداختند.

دکتر بهزاد احمدی لفورکی به عنوان سخنران نخست نشست در ابتدا به تشریح تحولات جنگ اوکراین و به خصوص نوع نگرشها و سیاستهای روسیه در ابتدای جنگ پرداختند و سپس در بخش دیگری از صحبت‌های خود به تبیین نتایج و پیامدهای جنگ اوکراین برای روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای اروپایی پرداختند. به اعتقاد دکتر احمدی عوامل و متغیرهای مختلفی در مداخله نظامی روسیه در اوکراین موثر بودند و بخشی از این عوامل به نوع نگرشها و فهم مسکو از شرایط پرچالش اروپا و همچنین تجارب روسیه در جنگها و منازعات یک دهه اخیر مربوط است که عمدتاً با موفقیتها و دستاوردهایی همراه بوده است. به اعتقاد رهبران روسیه غیبت امریکا و اروپا در دگرگونیها مهم محیط پیرامونی از یک سو و چالشهای خاص کشورهای اروپایی مانند برگزیت، خیزش راست افراطی، شکاف فرآتلانتیکی و فقدان شخصیتها و رهبران تاثیرگذار اروپایی باعث شد تا روسیه در قالب محاسباتی جدید به مداخله نظامی در اوکراین بپردازد. هر چند نگرانیهای روسیه از تهدیدات غرب نیز در نوع محاسبات روسها نقش داشته است، اما به نظر می رسد نگاه فرصت محور روسها باعث تشدید معضل شناختی رهبران این کشور و آغاز جنگی شد که نتایج سلبی برای روسیه داشته است. تقویت گرایش های نظامی و ژئوپلیتیک در کشورهای محوری اروپایی مانند آلمان، احیای ناتو با هزینه اروپا، امنیتی شدن محیط بین المللی، انسجام در لیبرال دموکراسیها و هزینه های اقتصادی و نظامی وارد شده به روسیه از جمله نتایج بوده که به نظر می رسد عمدتاً به ضرر روسها بوده است.

دکتر احمدی در بخش دیگری از سخنان خود به تبیین رویکردها و سیاستهای جمهوری اسلامی ایران در قبال جنگ اوکراین پرداختند و نتایج این جنگ برای روابط ایران و اروپا را تبیین نمودند. به اعتقاد دکتر احمدی بخشی از اثرگذاری جنگ اوکراین بر جمهوری اسلامی ایران از طریق اثرات جنگ بر خاورمیانه و به خصوص معادلات خلیج فارس بوده است. به خصوص اینکه کشورهای عربی خلیج فارس ضمن بهره‌گیری از منافع ناشی از افزایش بهای انرژی سعی کردند به ایجاد رویکردی متوازن و بی طرفانه در خصوص جنگ مبادرت کنند. موضوعی که در کنار تاثیر جنگ بر تحولات سوریه و رژیم اسرائیل به شکل جدیدی نفوذ منطقه ای ایران را متاثر ساخت. با این حال روایت سازیهای اروپا در خصوص رویکرد ایران در قبال جنگ مهمترین موضوعی بود که روابط ایران و اروپا را با شرایط جدیدی مواجه کرد. در حالی که

موضوع هایی مانند هسته‌ای، موشکی و مسایل منطقه‌ای به عنوان اصلی ترین مسایل چالش برانگیز بین ایران و اروپا بوده اند در یک سال اخیر جنگ اوکراین باعث ایجاد چالشهای جدیدی در روابط طرفین شده است. هر چند ایران به صورت رسمی موضع بی طرفی خود در جنگ اوکراین را بروز داده است، اما کشورهای اروپایی با برجسته سازی اتهاماتی مانند صدور پهبادهای ایرانی به روسیه و استفاده مسکو از آنها برای جنگ به امنیتی سازی ایران کمک کرده اند.

دکتر اسمعیلی به عنوان سخنران دوم ابتدا به ایده ها و رویکردهای موجود در خصوص جایگاه و نقش اروپا در نظم بین المللی پرداختند و سپس اثرات جنگ بر روابط ایران و اروپا را تبیین نمودند. به اعتقاد ایشان جنگ اوکراین به عنوان نقطه عطف مهمی در روند نظم بین المللی محسوب می شود و به خصوص به ایجاد تغییراتی در خصوص جایگاه اروپا در نظم موجود انجامیده است. با توجه به شرایط جدید جهانی سه دیدگاه کلان در خصوص نظم بین المللی و جایگاه اروپا در آن مطرح ساخت. در دیدگاه خوش بینانه این موضوع مورد تاکید است که به رغم وقوع جنگ اوکراین نظم بین المللی دچار چالشی اساسی نشده است و همچنان مشروعیت و جذابیت نظم لیبرال دموکراتیک حفظ شده و برخی مشکلات موجود نیازمند مدیریت است. در این نظم اروپا جایگاه مهمی در اتحاد و همکاری با امریکا دارد. در نگاه بدبینانه بر غلبه مسایل و چالشهای سیاسی و امنیتی و منازعات جدی تر در دوره جدید در نتیجه ظهور و همکاری روسیه و چین تاکید شده و نگرانیهای جهان غرب برجسته شده است. در این نگاه اروپا به عنوان جزئی از نظم غربی با مدیریت امریکا مطرح است و جایگاه قوی و مستقلی ندارد. در دیدگاه سوم این مساله مورد تاکید است که نظم کنونی با برخی اصلاحات قابل تداوم است و امریکا و متحدینش با چالشهای اساسی مواجه هستند. در این نگاه نیز اروپا به عنوان بخشی از نظم مدنظر و مدیریت امریکا تلقی می شود.

دکتر اسمعیلی در بخش دیگری از سخنان خود به تبیین تبعات جنگ اوکراین برای روابط ایران و اروپا پرداختند. در این راستا مشکل اصلی مورد اشاره عدم به رسمیت شناختن هویت و منافع ایران از سوی اروپا در طول دهه های گذشته و در نتیجه غلبه رویکرد تحریمی و فشار در سیاستهای اروپا در قبال ایران بوده است. وضعیتی که باعث ایجاد چالشهایی بین اروپا و ایران از جمله در حوزه های هسته ای، حقوق بشر، منطقه ای و موشکی شده است. با این حال به نظر می رسد نوع کنشگری ایران در قبال جنگ اوکراین به صورت اعلامی و اعمالی و نوع تصورات غرب در این خصوص باعث اضافه شدن چالشهای جدید در روابط شده است. به خصوص اینکه نوع تصورات ایجاد شده در خصوص نقش ایران در جنگ اوکراین با افکار عمومی اروپا گره خورده و به بروز واکنشهایی انجامیده است. با این حال در شرایط جدید همچنان فرصتهای مهمی برای شناخت روندهای بین المللی و جنگ اوکراین و برطرف کردن نقائص شناختی احتمالی و در نهایت ارزیابی سیاستها و انجام تغییرات لازم وجود دارد. بخش پایانی نشست نیز به ارایه پرسش ها و دیدگاههایی از سوی حاضران در جلسه مربوط بود که با ارایه نکات تکمیلی و جمع بندی سخنرانان محترم همراه بود